

Nikola MUTIĆ:

## STVARANJE PARTIJSKIH ORGANIZACIJA PO SELIMA

Uskoro je iz Karana došao kurir Mile Došen. Tamo su bili Zarko Zgonjanin i Ivica Marušić - Ratko. Zarka sam od ranije poznavao. Dolazio je pred ustanak u Baškote, na sastanak, a zatim otišao u Dragotinju. Drugi put bili smo na sastanku na Zilavici, u Štaglju, neposredno pred dizanje ustanka. Tada je Zarko sa nama održao sastanak. Ivicu Marušića nisam poznavao.

Kurir mi je poručio da lično dođem na Karan. Po mene je došao Mile Došen, stariji čovjek. Na Karanu sam se sastao sa Ratkom. Ispitivao je kakvo je stanje u selima i da li postoji veza sa Prijedorom. Rekao sam da veza postoji, da nije naročito čvrsta, ali da se uvijek može uspostaviti. Tako je došlo do našeg povezivanja sa Karanom, gdje smo često odlazili na sastanke, primali zadatke, otuda su dolazili kuriri i sl. Mi smo na Karan upućivali mladiće koji su željeli da stupe u borbu. Masovno su se odzivali. Skoro svakodnevno odlazilo je 4-5 mladića u partizane, na Karan.

Po rastanku sa Ratkom organizovali smo vezu sa Prijedorom. Prva veza je išla preko Marka Kovrlje, koji je kao krojač radio kod Selimbegovića u gradu. On je stanovao nedaleko od moje kuće i svake večeri dolazio sa posla kući. Mi smo ga odabrali kao aktivnog i pouzdanog, a on je to prihvatio. Rekli smo mu kome treba da se obrati u Prijedoru pa je tako i radio. On je radio do 1942. do oslobođenja Prijedora i tada je stupio u partizane. Poginuo je na Sremskom frontu.

Veza u Prijedoru održavana je po preporuci sa Karana sa Muharemom Suljanović, njegovom porodicom i bratom Cmerom. Otac im je bio dobar. Ta porodica je saradjivala sa partizanima.

Drugi kanal za Prijedor išao je preko Mande Pavičić, koja je radila kod apotekara Babića, kao kućna pomoćnica. Inače je svastika Jove Djukića. Održavana je veza preko Milana Lipovca, preko porodice Lipovac, kao i preko Sene Kovačević. Sena je bila odrasla djevojčica. Manda je preko Sene saopštavala šta treba provjeriti, gdje će se primiti pošta itd. Jednom je Sena dobila pismo od Nijemca, koji je stanova u Linterevoj kući, da ga preda na poštu, a ona ga je dostavila nama. Tada je Prijedor bio blokiran, vozovi nisu išli, osim što su letjeli avioni, spuštajući se na prostoru u gradu nedaleko od Željezničke stanice.

Tako je veza sa gradom održavana preko ova dva kanala: Marka Kovrlije i Mande Pavičić. Kada se desila provala u Prijedoru, septembra 1941. uhapšen je Muharem Suljanović; veza je nastavljena preko Mande Pavičić. U međuvremenu uspostavljena je veza sa Dževadom Midžićem, bratom Esadovim, koji je znao da nas u Brezičanima /mislim da je dolazio dva puta kod nas, dok nije otišao u partizane/. Tako smo imali i vezu preko porodice Midžić.

Održavanje veze sa Prijedorom bilo je do maja 1942. kada je Prijedor oslobođen.

Kako se narodnooslobodilački pokret poslije ustanka omasovio, postojala je naša oslobođena teritorija, stvoren je u jesen Narodnooslobodilački odbor u selu. Odbor je imao sedam članova. Ja sam bio predsjednik, a odbornici: Pero Baškot,

Veljko Karlica, Jefto Veselinović, Dušan Mutić, Nikola Tankosić i još jedan.

Sve direktive dobijali smo sa Karana. Tamo je bilo sjedište i vojnog i partijskog rukovodstva. Sve je dolazilo od Karanske čete, a kasnije Prvog bataljona na Karanu. Nas 7 radilo je kao narodnooslobodilački odbor na prikupljanju hrane i odgoće za partizane, pronalaženju i prikupljanju oružja, organizovanju naređa, slanju ljudi u partizane i dr. Pored toga, prikupljali smo podatke o kretanju neprijatelja, održavali sastanke - konferencije sa narodom, objašnjavali ciljeve naše borbe raskrinkavali neprijateljsku propagandu itd.

Početkom 1942. stvoren je Sreski komitet Partije. U februaru je stvoren Sreski komitet za Bosanski Novi, pa sam određjen za člana ovoga komiteta. Sekretar komiteta bio je Miloš Stojaković, a članovi: Dušan Stojnić, Jovo Marjanović, Andja Knežević, Nikola Mutić, zatim Trivo Begunović, koji je bio zamjenik komesara Prvog bataljona. On je po funkciji u bataljonu dolazio za člana sreskog komiteta. Mi nismo imali stalnog sjedišta, kako se tada zvalo, ali smo se najviše nalazili u Čitluku kod škole. Područje na kome je djelovao ovaj komitet obuhvatao je bivši srez Bosanski Novi /bez gručkog dijela/ cestu Kostajnica - Slabinja, sela Strigovu, Čitluk, Marine i Crnu Dolinu, do ceste od Prijedora prema Bosanskoj Dubici.

U našem komitetu Andja Knežević je odgovarala za omladinsku organizaciju.

Do stvaranja sreskih komiteta partije, sve zadatke i uputstva za rad dobijali smo iz Karanske čete, a kasnije Prvog bataljona. Međutim, poslije stvaranja komiteta politička dje-

latnost na selima išla je preko komiteta. Uslijedilo je stvaranje partijskih ćelije po selima. Tako su stvorene ćelije u Dragotinji, Crnoj Dolini, Jutrogušti i drugim selima. Skoro da nije bilo sela bez partijske ćelije.

Pored sreskog komiteta partije za Bosanski Novi, stvoreni su komiteti za srez Prijedor i Bosansku Dubicu. Mislim da je sekretar komiteta za Prijedor bio Ilija Bursać. Ja sam u jesen 1942. prebačen za člana ovog komiteta.

Postojali su i opštinski narodnooslobodilački odbori, koji su stvoreni početkom 1942. Na tadašnjoj Sanskoj opštini prvi komandant /tako su se zvali/ bio je Rade Kantar. Organizacija je tako postavljena da su svi predsjednici seoskih narodnooslobodilačkih odbora bili članovi opštinskog odbora. Sjedište ovoga opštinskog narodnooslobodilačkog odbora bilo je u Marini-  
ma, kod crkve, u bivšoj trgovini nekog Janjuza.

Poslije oslobodjenja Prijedora radili smo na evakuaciji hrane, odjeće i drugog materijala, što je bilo potrebno partizanima. Ja sam radio kao povjerenik u trgovini Kabilje. Odlazio sam često kući u Brezičane. Tako sam se jednog dana zadržao kod kuće do 9 časova. Primjećujem svijet koji bježi. Od Prijedora se čuje pucnjava. Doznajem da su Nijemci ušli u Prijedor.

Pronašao sam Jovu Djukića da bih se sa njim dogovorio. On je bio sekretar prve partijske ćelije u Brezičanima. Krenuli smo u Baškote. Tamo smo našli i Skenderakulenovića. U to vrijeme na našem području nalazile su se dvije drugarice koje je poslao Okružni komitet na Karan. Ove drugarice, Zora i Julija, određene su da rade na organizovanju žena. One su poslate nama

da ih mi uključimo u rad. Zora je, mislim, bila učiteljica, a Julija studentkinja. Došle su kod nas kada je neprijatelj zauzeo Prijedor. Dogovorio sam se sa Jovom Djukićem da ih vratimo u Okružni komitet u Kozaru. Nismo znali za otpočinjanje neprijateljske ofanzive na Kozaru, ali smo pretpostavljali da je napad većih razmjera, obzirom na zauzimanje Prijedora, pa je utoliko opravdanije da se pobrinemo za Zoru i Juliju.

Odlučeno je da sa ovim drugaricama krenem u Kozaru. Krenuo sam preko ceste i stigao u Kozaru. Borbe se vode na Palančičtu. Istina, neprijatelj nije na cesti Prijedor - Dubica, ali steže obruč prema Kozari. Dolaskom u Kozaru, našao sam Branku Babića - Slovenca, Šošu, Miloša Stojanovića. Kod Drugog bataljona, u Vitlovskoj, Branko mi je rekao da je dobro što sam došao, da imaju sastanak na kome treba da se donese odluka o stvaranju rukovodstva zbjega u Kozari.

Bilo je određeno nas šest. Odbor je imao zadatak da se brine o zbijegu, o ranjenicima, o mobilizaciji ljudstva u partizane, snabdjevanju naroda i vojske. Sjećam se da su u ovom odboru bili: Miloš Stojaković, Zarko Bućma, Skender Kulenović, Vaso Butozan i ja. Imali smo na rukama trake, kao oznake funkcije /član odbora zbjega/.

Narod se naselio svuda u Kozari: po potocima, brežuljcima, po šbunju. Računalo se da ima oko 60.000 duša u Kozari. Među njima je bilo onih koji nisu imali hrane pa je naš zadatak bio da održavamo sastanke sa porodicama koje su imale hrane, da izvršimo raspored i damo i porodicama koje nisu imale. Održavali smo i skupove sa narodom i pozivali mladiće da stupe u partizane i krenu na front. Postizali smo mnogo uspjeha u ovome pošto su

se ljudi masovno javljali za odlazak na front. Oružja je bilo, jer su skoro svakodnevno vodjene borbe i dolazilo se do oružja.

Za vrijeme boravka u Kozari, tri puta sam pokušao da izađem iz obruča. To sam mogao postići, ali sam zadužen za ranjenike, za njihov smještaj i organizaciju oko prebacivanja. Bilo je sve pripremljeno kod Čupića, više Patrije, gdje su djelomično dopremljeni ranjenici, ali kada je došlo do proboja nije se uspjelo. Pošlo se jedne noći, ali se nije uspjelo, zatim druge noći, i opet bez uspjeha. Mi smo se morali povući, a ranjenici su ostali u Mlječanici.

Krenuli smo na Vitlovsku na dogovor o tome šta dalje preduzeti. Tu se našao dio rukovodstva na Kozari. Tražen je izlazak iz nastale situacije, ali se nije moglo ništa podesno odlučiti. U vrijeme sastanka, naišli su neprijateljski avioni iznad Vitlovske i našega logora koji su tukli iz mitraljeza. Tad je poginuo jedan naš drug, Austrijanac Georg Schelander /Schelander/ koji je radio u štampariji na Vitlovskoj, koju smo donijeli iz Prijedora. /Georg je bio njemački vojnik koji nam se predao/.

Krenuli smo preko Kozare prema selu Vojskove. Bilo je dogovaranja, ali izlaza nismo mogli da nađemo. Nismo znali šta da radimo i kako da ne padnemo neprijatelju u ruke. Ja sam naišao na grupu u kojoj je bio i Joco Marjanović. Prišao sam njima i tu vidim Radoju Batosa, Miru Šinik, Anđju Knežević, Boška Vučena, Dragoju Ručnova. Bio je još jedan drug. Bilo ih je sedmero, a ja sam osmi. Oni su kopali sklonište. Jocu sam poznavao, pa sam prišao k njemu. On je upitao šta će sa mnom. Saglasili su se da ostanem sa njima. Kada smo iskopali sklonište u Dukovićima kod Vojskove, ušli smo u njega. Ostali smo 3 dana. Imali smo 8 karabina, 5 - 6 pištolja, a bilo je i bombi.

Kada je neprijatelj prošao preko nas, izašli smo iz skloništa. Krenuli smo prema Mlječanici. Tu smo našli našu patrolu. Pošli smo dalje, kroz Kozaru, i stigli na Hrastovu Kosu, kod Zidanog mlina, gdje smo našli više boraca. Bila je to veća četa partizana. Tu je bio Branko Babić - Slovenac, a bilo je više rukovodilaca. Ovdje su se skupljali, a patrola su hodale po Kozari i susretale preživjele borce.

Uskoro smo otišli preko Jelovca na Karan. Ovdje smo našli Zarka Zgonjanina sa Prvim bataljonom, u selu Grebašnici. Bili su kod kuće Laze Banjca. Lazo je kasnije poginuo, a tada je bio komandir čete u Zarkovom bataljonu. Bio je jedan od najboljih boraca ovoga kraja, uživao je ugled hrabrog i vrsnog komandira, iako prije rata vojsku nije služio. Njegova je četa bila jedna od najboljih u Prvom bataljonu.

Ovdje smo počeli razgovore o obnavljanju partijskih i skojevskih organizacija.

Arhiv Bos. krajevine B. Luka

ABK 209-008-026.